

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Petrus & Paulus Sint-Jozef F2 (Oostende, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2022C167
Maart 2022

ARCHEOLOGIENOTA
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Colofon

Ruben Willaert NV
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteur: Aaron Willaert

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Ruben Willaert, OE/ERK/Archeoloog/2015/00069

© Ruben Willaert NV, Sint-Michiels-Brugge, 2022

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert NV.

Ruben Willaert NV aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1	Resultaten van het bureauonderzoek.....	7
1.1	Administratieve gegevens.....	7
1.2	Onderzoeksopdracht	9
1.2.1	Doelstelling	9
1.2.2	Onderzoeksvragen	9
1.2.3	Juridische context	9
1.2.4	Randvoorwaarden.....	9
1.2.5	Archeologische voorkennis van het terrein	9
1.3	Werkwijze en strategie.....	10
1.3.1	Methode.....	10
1.3.2	Fysisch geografische situatie.....	10
1.3.3	Historische context en bekende archeologie vindplaatsen	10
1.3.4	Archeologische indicatoren	11
1.3.5	Verstoringshistoriek	11
1.4	Assessmentrapport	12
1.4.1	Introductie tot het projectgebied	13
1.4.1.1	Ruimtelijke situering	13
1.4.1.2	Geplande werken	14
1.4.2	Fysisch geografische en geologische situatie.....	17
1.4.2.1	Landschappelijke situering	17
1.4.2.2	Tertiaire lithostratigrafie	19
1.4.2.3	Quartaire lithostratigrafie	20
1.4.2.4	Bodemvormingsprocessen.....	21
1.4.3	Historische en archeologische voorkennis	22
1.4.3.1	Overzicht van de gekende archeologische waarden	22
1.4.3.2	Historische context en bekende archeologische vindplaatsen	29
1.4.3.3	Huidige gebruik en verstoringen	39
1.5	Synthese	42
2	Bibliografie	43

FIGURENLIJST

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).	8
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt). 8	
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).	13
Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).	14
Figuur 5: Geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).	15
Figuur 6: Rioleringsplan (bron: opdrachtgever).....	16
Figuur 7: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).	17
Figuur 8: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).....	17
Figuur 9: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).....	18
Figuur 10: Hoogteverloop, ZW-NO;.....	18
Figuur 11: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt)...	19
Figuur 12: Projectgebied weergegeven op de Samengestelde Quartaire Profieltypekaart, 1:50 000 (Bron: DOV).	20
Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).	21
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygonen binnen een straal van 2 km van het projectgebied (Bron: Geopunt).....	22
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2020 met aanduiding van het recent archeologisch onderzoek (Bron: Geopunt).	26
Figuur 16: Schematische voorstelling van de verschillende landschappen van het wadgebied in relatie met de waterstanden. HWs: gemiddeld hoogwater bij springtij, HWd: gemiddeld hoogwater bij doodtij, LWs: gemiddeld laagwater bij springtij (Bron: Baeteman, C. p.4.)	29
Figuur 17: Schematische voorstelling van Testerep voor de ontwatering van de landtong....	32
Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de Deventerkaart, ca. 1560 (Bron: KBR).	33
Figuur 19: Figuratief plan van de stad en de omgeving voor het bouwen van de "nieuwe wal"(reeds uitgestippeld), met het plangebied indicatief aangeduid. (Bron: Beeldbank Kust Erfgoed).....	34

Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de “Novissima iconographica delineatio munitissimæ urbis et celeberrimi Emporii Ostendæ, in comitatu Flandriae Austriacæ sitae, cura et coelo Mathaei Seutteri” (18e eeuw) (Bron: Cartesius).	35
Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).	35
Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de Vandermaelenkaart, 1846-1854 (Bron: Geopunt).	36
Figuur 23: Projectgebied weergegeven op een plan van 1856 NGI Cartesius).	37
Figuur 24: Projectgebied weergegeven op een plan voor de uitbreidingwerken aan Oostende, goedgekeurd door Koninklijk Besluit, 1873 (bron: Cartesius).	37
Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw, 1950-1970 (Bron: Geopunt).	38
Figuur 26: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).	39
Figuur 27: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).	39
Figuur 28: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).	40
Figuur 29: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).	40
Figuur 30: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).	41

TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek. 7

1 Resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Administratieve gegevens

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Oostende
	Deelgemeente	/
	Postcode	8400
	Adres	Alfons Pieterslaan 8400 Oostende
	Toponiem	Petrus & Paulus Sint-Jozef F2
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	$X_{\min} = 48395$ $Y_{\min} = 213915$ $X_{\max} = 48451$ $Y_{\max} = 213954$
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Oostende, Afdeling 1, Sectie A, nr. 1651y14 Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Wouter Van Goidsenhoven (erkend archeoloog) Clara Thys (archeoloog) Elke Ghyselbrecht (aardkundige) Aaron Willaert (historicus)	
e) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	/	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt).

1.2 Onderzoeksopdracht

1.2.1 Doelstelling

Het archeologisch vooronderzoek betracht altijd eerst door raadpleging van gekende en ontsloten informatiebronnen tijdens een bureauonderzoek eventueel aanwezig archeologisch erfgoed binnen het onderzoeksgebied te inventariseren, waarden en veiligstellen.

1.2.2 Onderzoeksvragen

Voor het bureauonderzoek zijn volgende onderzoeksvragen te formuleren:

- Hoe is de aardkundige opbouw van het onderzoeksgebied?
- Welke processen van bodemvorming zijn bekend?
- Welke geomorfologische processen zijn bekend?
- Welke aardkundige eenheden zijn archeologisch relevant en wat is hun diepteligging?
- Zijn er archeologische resten bekend binnen de grenzen van het plangebied?
- Welke is de aard en ouderdom van bekende archeologische resten?
- Welke is de conserveringsgraad en gaafheid van de bekende archeologische resten?
- Wat is de invloed van de toekomstige inrichting op eventueel aanwezige archeologische resten?

1.2.3 Juridische context

Het onderzoeksterrein situeert zich volgens het gewestplan in een zone bestemd als woongebied. Het plangebied is gelegen binnen de vastgestelde archeologische zone van de historische stadskern van Oostende. Het onderzoeksterrein situeert zich noch binnen een archeologische site, noch binnen een zone waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 300 m² of meer bedraagt.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt 650 m², vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.2.4 Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

1.2.5 Archeologische voorkennis van het terrein

Binnen de grenzen van projectgebied Alfons Pieterslaan Oostende werd in het verleden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd.

In de omgeving zijn wel enkele archeologische vindplaatsen gekend (cfr. infra).

1.3 Werkwijze en strategie

1.3.1 Methode

In de praktijk resulteert het bureauonderzoek in een inschatting van het archeologisch potentieel van een onderzoeksgebied. Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en de verstoringshistoriek.

Pas na de vaststelling van het archeologisch potentieel kunnen onderbouwde inschattingen worden gemaakt over de planeffecten op eventueel archeologisch erfgoed.

1.3.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen.

De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad en gaafheid van het archeologische erfgoed.

Volgende informatiebronnen werden geconsulteerd t.b.v. een eerste aardkundige analyse:

- Tertiair en Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Toelichting bij de Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart van Vlaanderen
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen

1.3.3 Historische context en bekende archeologie vindplaatsen

Beschikbare historische en toponymische kennis over woonplaatsen (buurtschap, gehucht, dorp, stad) in en nabij het onderzoeksgebied kan een zinvol kader bieden om de betekenis van bekende archeologische vindplaatsen te evalueren.

Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het onderzoeksgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed geraadpleegd en is lokaal geïnformeerd naar recent onderzoek. De recente onderzoeken die voortvloeiden uit archeologienota's zijn geraadpleegd via loket.onroerend.erfgoed.be.

1.3.4 Archeologische indicatoren

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische bronnen, iconografische data en fotocollecties. Ze vormen fysiek aanwijsbare fenomenen die een aanwijzing kunnen zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van archeologische sites.

Archeologische indicatoren zijn gezocht in de Centrale Archeologische Inventaris van het Agentschap Onroerend Erfgoed en in ontsloten cartografische bronnen die zowel via Geopunt als via het Nationaal Geografisch Instituut (Cartesius) ter beschikking worden gesteld. Bijkomende cartografische bronnen zijn waar relevant bekomen via verder archiefonderzoek.

1.3.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van het onderzoeksgebied bepaalt in belangrijke mate de te verwachten gaafheid en bewaringsgraad van eventueel aanwezig archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstering van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, beschikbare plannen van (verdwenen) constructies, verslagen van bodemonderzoeken en saneringen of informatie over delfstoffenwinning relevante informatie bieden.

Aanvullende informatie over recent historisch landgebruik is afkomstig van geraadpleegde luchtopnames vanaf 1971, ter beschikking gesteld via Geopunt.

1.4 Assessmentrapport

Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

1.4.1 Introductie tot het projectgebied

1.4.1.1 Ruimtelijke situering

Het projectgebied is gelegen in Oostende, in de provincie West-Vlaanderen. Het projectgebied is gelegen in het stadscentrum van Oostende, in de provincie West-Vlaanderen. Oostende grenst ten oosten aan Bredene, ten zuidoosten aan Zandvoorde en Oudenburg, ten zuiden aan Snaaskerke en ten westen aan Leffinge en Wilskerke.

Het plangebied grenst ten zuiden aan de Alfons Pieterslaan. Het terrein ligt ca. 500 ten zuidoosten van het strand. De Sint-Petrus- en Pauluskerk bevindt zich ca. 550m ten noordoosten.

Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).

1.4.1.2 Geplande werken

1.4.1.2.1 Bestaande toestand

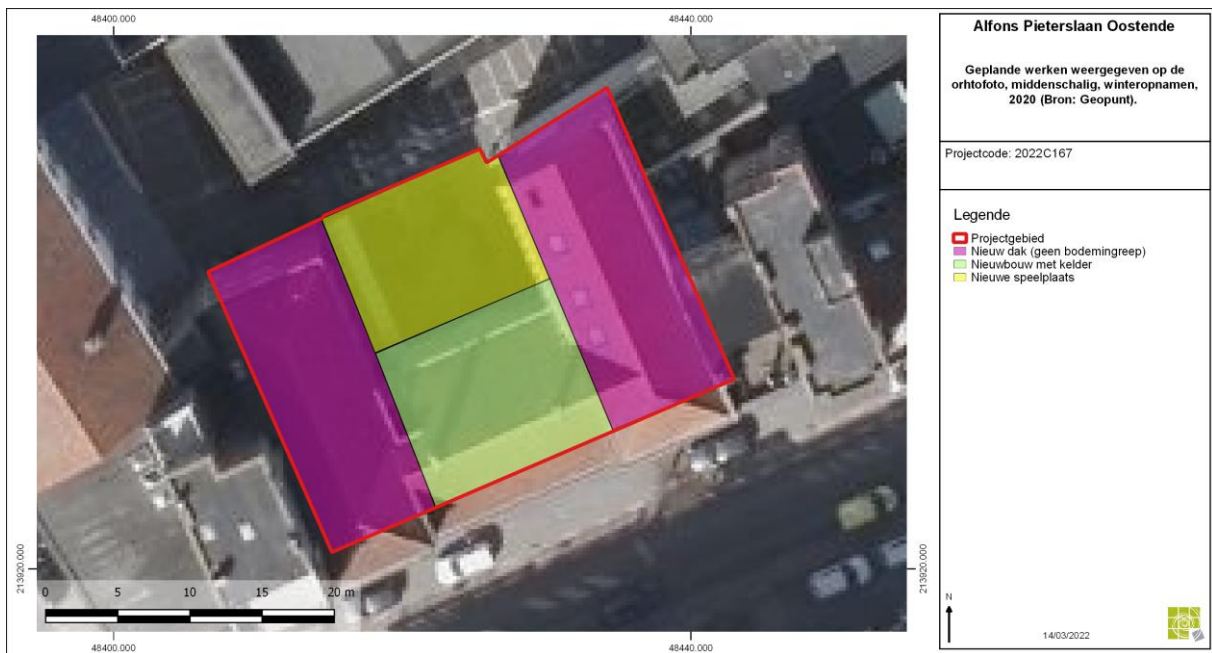
Binnen de projectgrenzen situeert zich een bestaand schoolgebouw met aangrenzende speelplaats. De bebouwing binnen de projectgrenzen is onderkelderd.

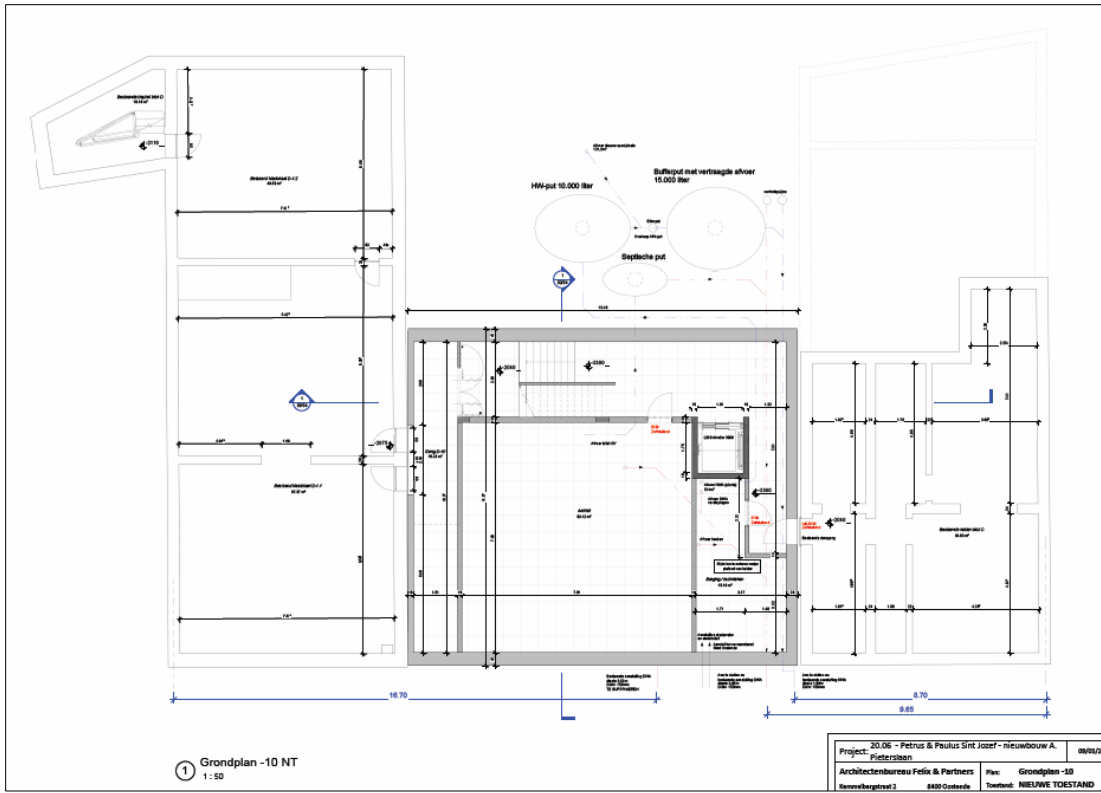
Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).

1.4.1.2.2 Ontworpen toestand

De opdrachtgever plant de sloop van een deel van het gebouwenbestand, gevolgd door de realisatie van een nieuw schoolgebouw met kelder. Deze kelder zal een diepte hebben van ca. 4 m-mv. Aangrenzend ten noorden wordt een bestaande speelplaats heraangelegd. Voor deze heraanleg wordt een bodemingreep voorzien van ca. 50 cm-mv. , De footprint van de nieuwbouw bedraagt ca. 150 m², de oppervlakte van de nieuwe speelplaats bedraagt ca. 130 m². De gecombineerde oppervlakte van de geplande bodemingrepen bedraagt aldus ca. 280 m². Aan de west- en oostzijde van het plangebied wordt het dak van een bestaand gebouw vernieuwd en worden intern renovaties uitgevoerd. Deze renovatiewerken omvatten géén bodemingrepen. Ten noorden van de nieuwbouw onder de nieuwe speelplaats worden een aantal putten aangelegd die zullen aansluiten op nieuwe riolering. De putten worden aangelegd tot op een diepte van ca. 2 m-mv.

Figuur 5: Geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschaalig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).

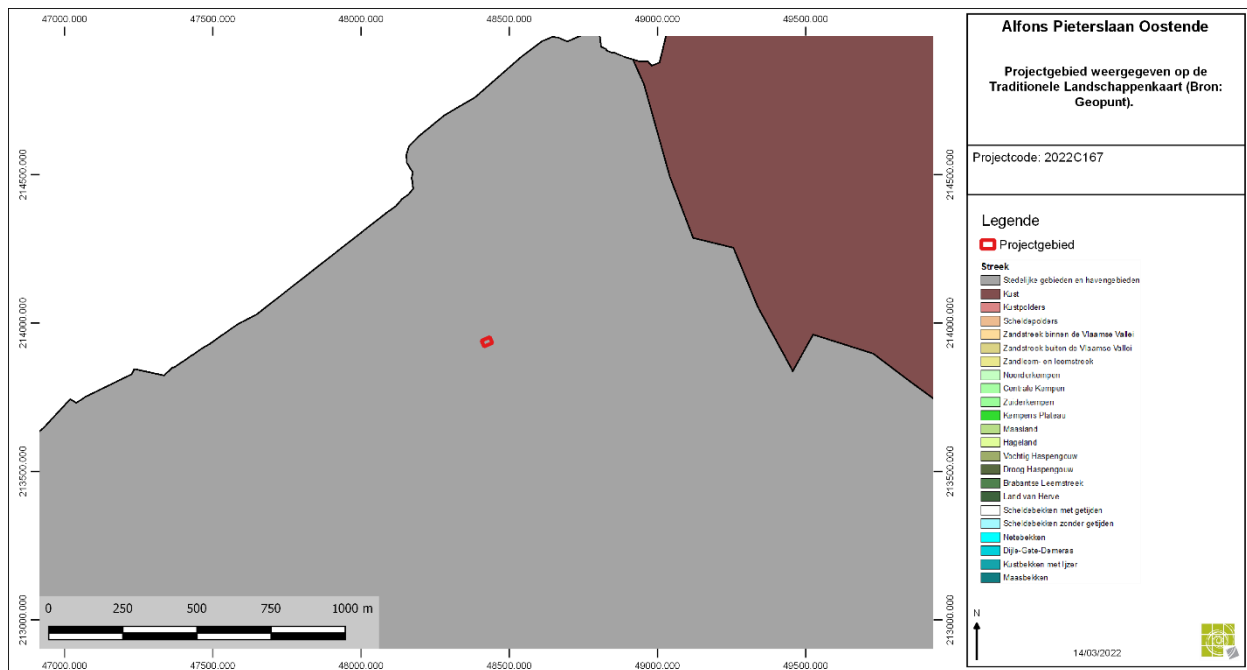
Figuur 6: Rioleringsplan (bron: opdrachtgever).

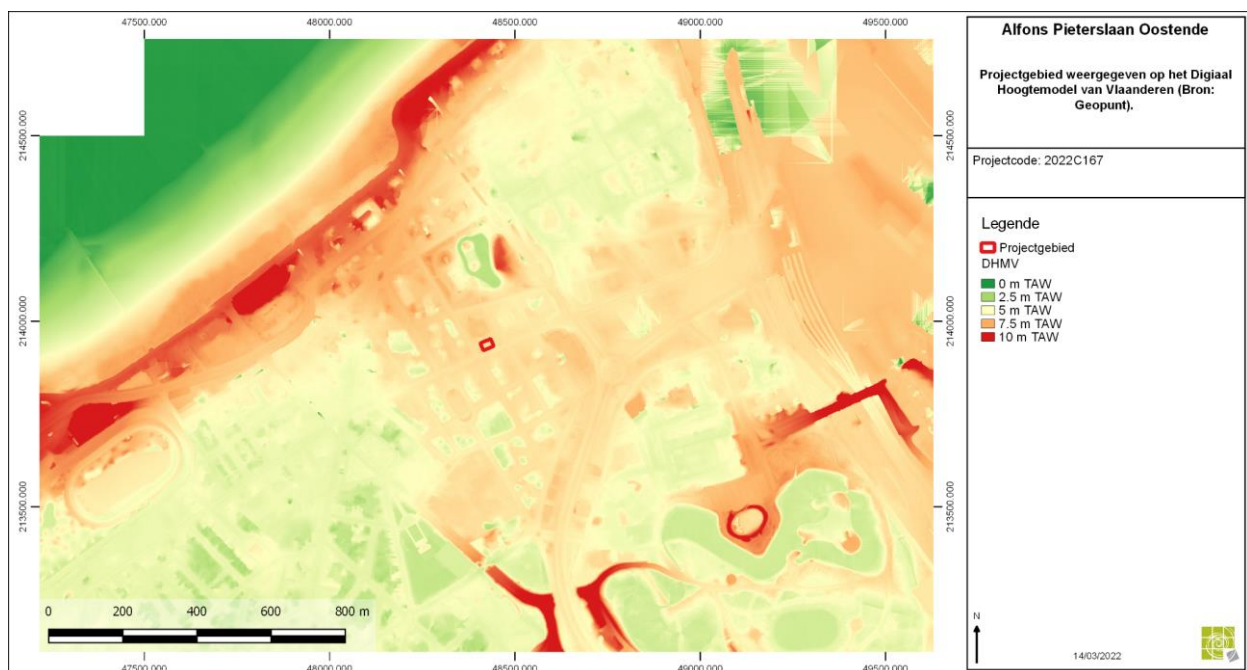
1.4.2 Fysisch geografische en geologische situatie

1.4.2.1 Landschappelijke situering

Het projectgebied is gelegen op een hoogteligging van ca. 6 m TAW en heeft een vlak verloop. De typische hoogteligging van de kustvlakte is ca. 3 à 4 m TAW, wat doet vermoeden dat de zone van het projectgebied werd opgehoogd. Rondom Oostende is effectief een iets hoger gelegen zone aanwezig die het gevolg van de ophoging van deze gronden na het slechten van de stadsversterkingen en de uitbreiding van de stad.

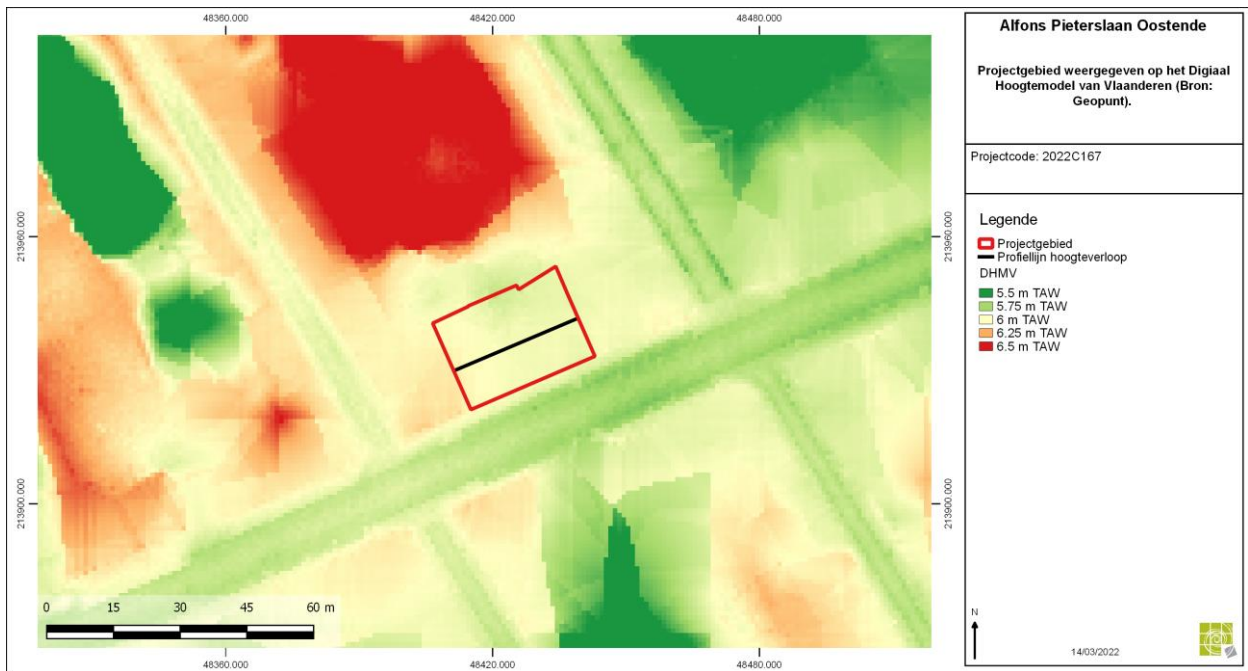

Figuur 7: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).

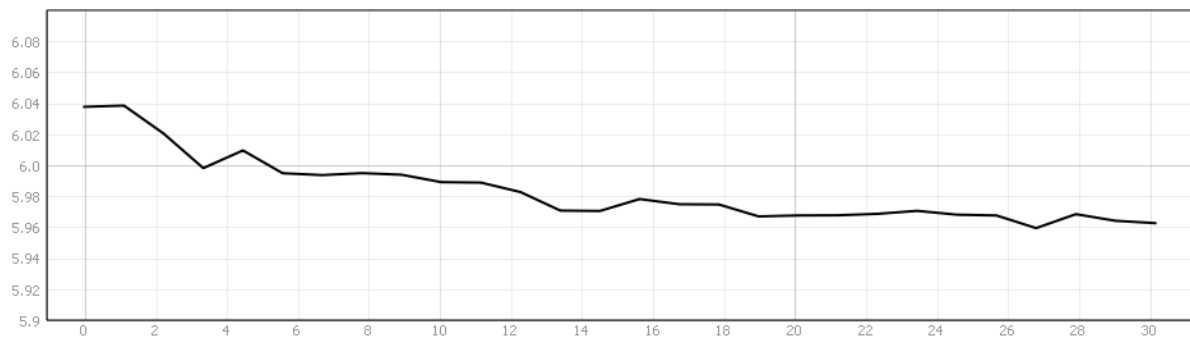

Figuur 8: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

Figuur 9: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

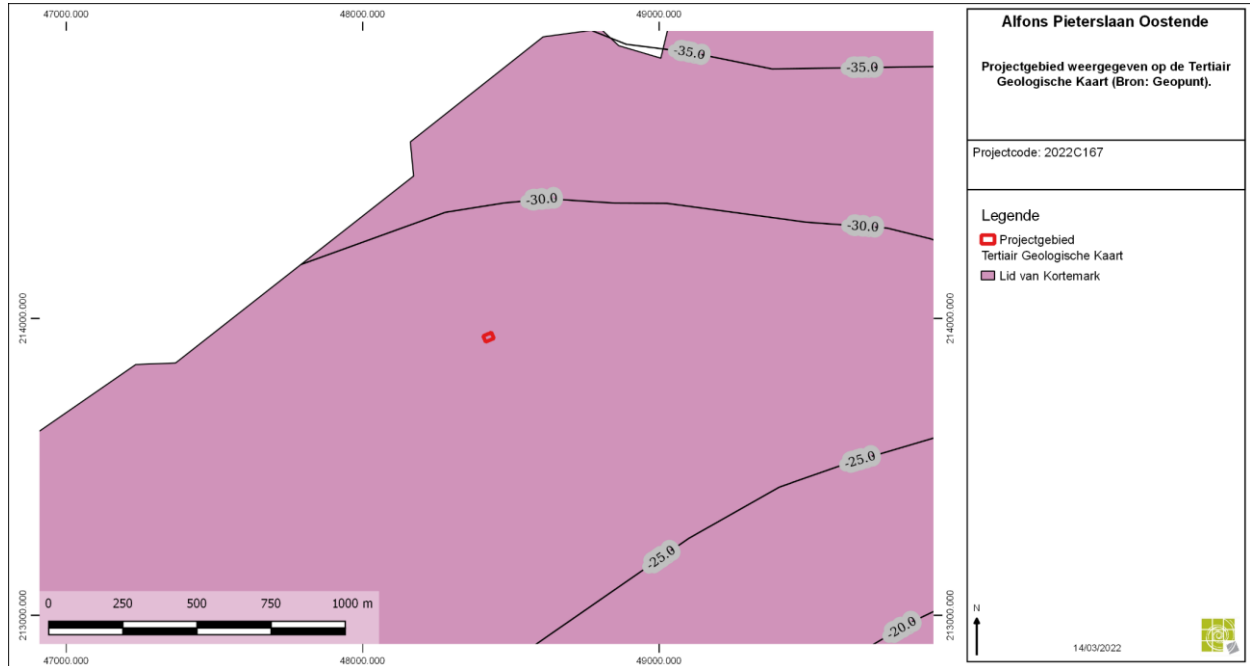

Figuur 10: Hoogtereloop, ZW-NO;

1.4.2.2 Tertiaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het Lid van Kortemark (Formatie van Tielt). De Formatie van Tielt bestaat uit een fijn zandig en zandig marien sediment.

Het oudste lid is het Lid van Kortemark en bestaat uit horizontaal gelamineerd fijn zandig grof silt en kleiig-siltig zeer fijn zand. Het is afgezet in de overgangszone tussen de buitenkust en de open shelf.

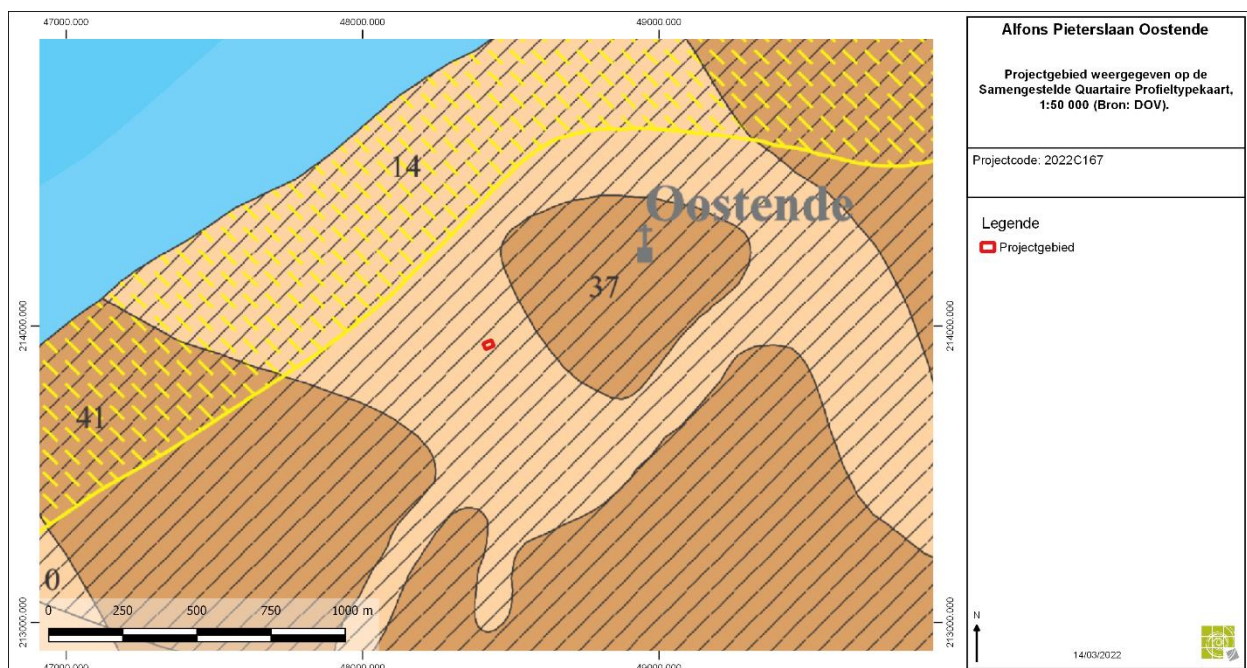
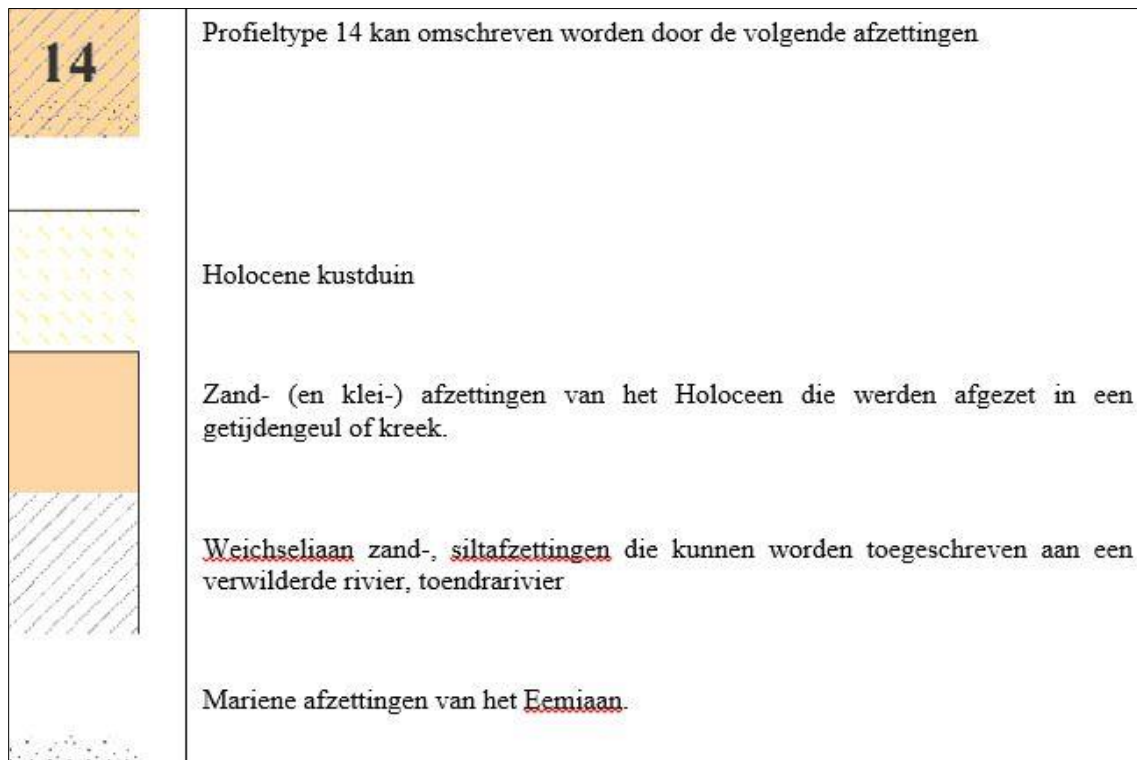

Figuur 11: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.2.3 Quartaire lithostratigrafie

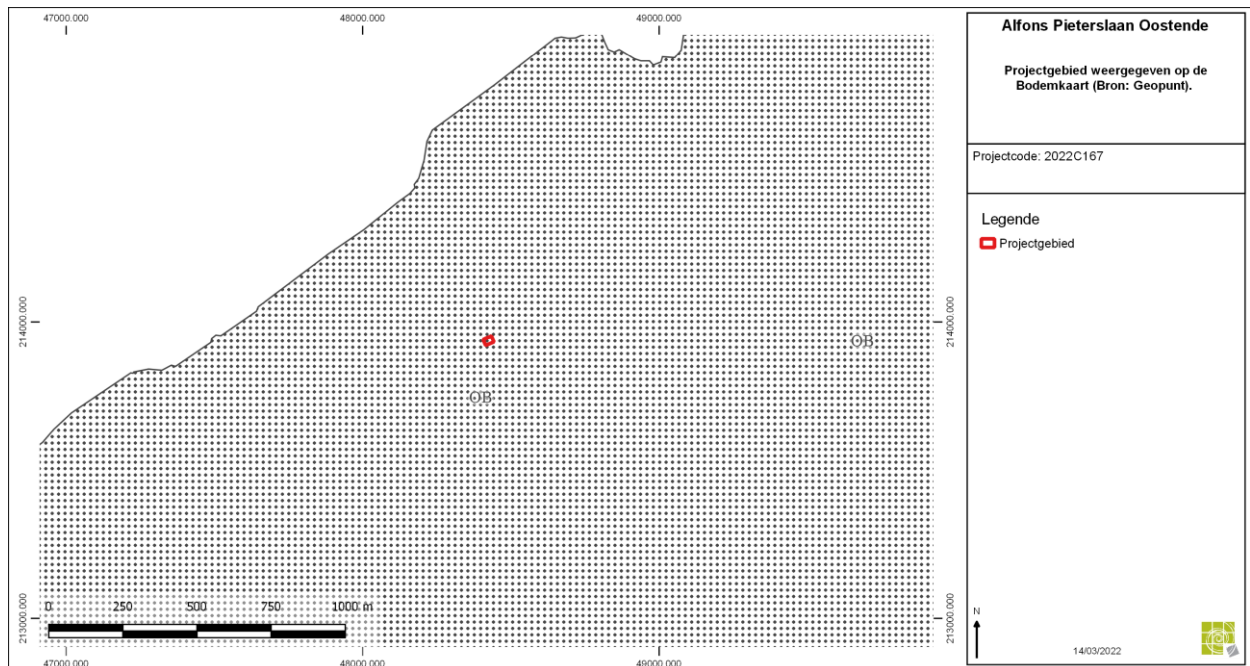
Het projectgebied is gelegen ter hoogte van Quartair Profieltype 14. Dit type bestaat Weichseliaan zand- en siltafzettingen die kunnen worden toegeschreven aan een verwilderde rivier, toendrarivier met daarboven zand- (en klei)afzettingen van het Holoceen die werden afgezet in een getijdengeul of kreek. De top bestaat uit holocene kustduinen. Het plangebied situeert zich aldus ter hoogte van een opgevulde getijdengeul.

Figuur 12: Projectgebied weergegeven op de Samengestelde Quartaire Profieltypekaart, 1:50 000 (Bron: DOV).

1.4.2.4 Bodemvormingsprocessen

De bodemkaart geeft geen info weer met betrekking tot het projectgebied.

Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).

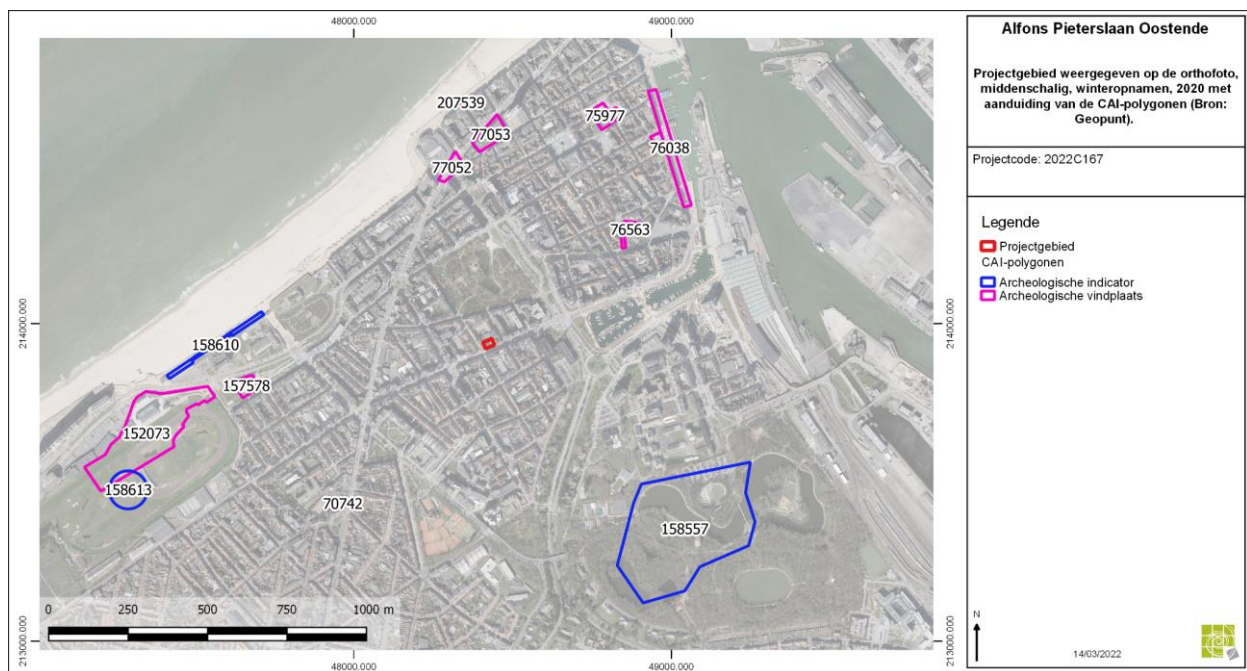
1.4.3 Historische en archeologische voorkennis

1.4.3.1 Overzicht van de gekende archeologische waarden

Synthese

Rondom het onderzoeksgebied zijn meerdere archeologische vindplaatsen en indicatoren gekend. Het grootste deel van deze vindplaatsen betreffen waarnemingen bij werfcontroles in het middeleeuwse stadscentrum. Dit betreft dan in hoofdzaak resten van bewoning en artisanale activiteiten. Tevens betreffen een groot deel van de waargenomen resten en gekende cartografische indicatoren resten van militaire infrastructuur. Dit zijn zowel resten van de vroegmoderne stadsversterkingen en omliggende forten, evenals delen van de Duitse kustversterkingen uit de wereldoorlogen. Bij deze verschillende onderzoeken werden op meerdere locaties resten van menselijke begravingen aangetroffen. Deze kunnen meer dan waarschijnlijk gekoppeld worden aan het Beleg van Oostende tussen 1601 en 1604 in het kader van de Tachtigjarige oorlog.

Overzicht CAI-polygonen

Figuur 14: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygonen binnen een straal van 2 km van het projectgebied (Bron: Geopunt).

I. Archeologische vindplaatsen

75977	Controle van werken (1994) Opgraving (1994) Ter hoogte van het Mijnplein werden verschillende sporen uit de late middeleeuwen gevonden. Het ging om ondermeer een oud wegdek, geflankeerd door een greppel. Voorts werden 23 waterputten, waaronder 9 tonwaterputten, en 9 beerputten aangetroffen. Verschillende muurresten konden ook in de late middeleeuwen gedateerd worden. Er werden minstens 36 begravingen/menselijke resten gevonden die in verband gebracht kunnen worden met het Beleg van Oostende. Het Mijnplein werd in de 17de eeuw de
-------	---

	<p>kloostertuin van het Kapucijnenklooster. Uit deze periode stammen ook enkele stortpakketten en een kuil, rijk aan visresten, oesterschelpen en botmateriaal. Ook veel keramiek (borden, papkommetjes in rood aardewerk, grote schotels en grapes, ploischotels in faïence, kopjes in steengoed en een zeldzame Spaanse olijfkruik). Het klooster wordt verlaten ten gevolge van de Franse Revolutie.</p> <p>Bron: Pieters, M., M. Dewilde Y. Impensen B. Tratsaert 1995: Zes eeuwen bewoningsgeschiedenis op het Mijnplein te Oostende, in <i>Archaeologie in Vlaanderen</i>, IV (1994), p.187-203.</p>
76038	<p>Opgraving (1998)</p> <p>Op deze locatie ter hoogte van de Visserskaai werden verschillende resten van bastions uit de late 16de – vroege 17de eeuw en 17de – 19de eeuw aangesneden. Er werden ook 11 menselijke begravingen geregistreerd.</p> <p>Bron: Pieters M., L. Schietecatte, A. Eryvynck, W. Van Neer en D. Caluwe 2003: De Visserskaai te Oostende (prov. West-Vlaanderen): archeologie van een in de 17de eeuw zwaar gesteisterde stad, in <i>Archeologie in Vlaanderen</i>, VII, p. 231-276.</p>
76563	<p>Controle van werken (1999)</p> <p>Aan de noordzijde van de Sint-Petrus en Pauluskerk en tussen de kerk en "de peperbusse" werden 75 menselijke begravingen aangetroffen. Een aantal van die begravingen behoren tot de slachtoffers van het Beleg van Oostende (1601-1604). Ook werden enkele muurstructuren aangetroffen die aan een vorige fase van de kerk gerelateerd kunnen worden.</p> <p>Bron: Schietecatte L., I. Zeebroek, I. Van Laere en M. Pieters 2003. Archeologische begeleiding van infrastructuurwerken in het stadscentrum van Oostende, in <i>Archaeologia Mediaevalis</i>, 14-15/03/2003, p. 126.</p>
77052	<p>Opgraving (2003)</p> <p>Op het Monacoplein werd de versterkte onderbouw van aarden wallichamen aangetroffen. Deze sporen gaan ten vroegste terug tot de periode van het beleg van Oostende (1601-1604). Tevens werden waterputten aangetroffen, die deel uitmaken van de bewoning na het beleg.</p> <p>Bron: Zeebroek I., L. Schietecatte en M. Pieters (2005) Oostende: stadsvernieuwing en archeologie hand in hand: onderzoek op het Monacoplein en de Van Iseghemlaan (O.-VI.), in: <i>Archaeologia Mediaevalis</i> (kroniek) 28, p. 140-141. - Zeebroek I. 2013: Archeologische opgravingen op de sites Oostende-Van Iseghemlaan en Oostende- Monacoplein 2003-2004, Intern rapport OE, Brussel.</p>
77053	<p>Opgraving (2003)</p> <p>Op deze site werden heel wat sporen aangetroffen, die voor de belegering van Oostende te situeren zijn. Tot de oudste sporen behoort een ca. 0.5m dikke</p>

	<p>ploeg- en /of spitlaag. Deze werd eerder ook vastgesteld op het Mijnplein en de Kapucijnenstraat. Een groot deel van het vroeg 15de-eeuwse stadsdeel was m.a.w. voorheen in gebruik als agrarisch gebied. Boven de ploeglaag werden verschillende bewoningssporen aangetroffen. Het gaat om funderingsresten, waterputten, plaveisels, afvalkuilen en (percelerings)grachten. Enkele van de funderingsresten behoren tot een gebouw met kelder, te dateren in het laatste kwart van de 16de eeuw. Mogelijk werd dit huis ontmanteld voor de aanleg van de nieuwe wal in 1604. Wat de gracht betreft, kon vastgesteld worden dat op de gedempte gracht een verharding tot stand gekomen was. Het tracé van dit pad had min of meer hetzelfde verloop als de Langestraat, die teruggaat tot het middeleeuwse stratennet van Oostende.</p> <p>De site Van Iseghemlaan lag, net zoals de site Monacoplein (Cai 77052), tijdens het beleg middenin een strategische zone. De site situeerde zich immers op de noordwesthoek van de versterkte stad ter hoogte van de westelijke havengeul en ten zuiden van het oude stadsdeel. Dit verklaart het grote aantal versterkingen en verschansingen. In 1604 wordt in deze zone de tweede afsnijding of de nieuwe wal binnen de stad te liggen, zoals afgebeeld bij Sanderus. O.a. werd een 4.5m loopgracht aangesneden, die zich vermoedelijk achter de wallen van het Nieuw Helmondbastion bevond. Net naast de gracht werden 2 skeletten van jonge mannen aangetroffen. De begravingen zijn vergelijkbaar met de bijzettingen onder de Visserskaai en onder het Mijnplein. Ten westen van de vermoedelijke loopgracht werd een deel van een wal aangesneden. Ten westen van de wal was een gedeelte uitgegraven waarin heel wat afval van wapentuig terechtgekomen was. Deze zone liep van aan de Hertstraat in de richting van de Christinasgraat, over een afstand van bijna 20m. Uit het onderzoek kon opgemaakt worden dat deze zone droog gebleven was en niet met water gevuld was. Bij de aanleg van afsnijdingen, zoals die van het Nieuw Helmond, werden niet alle grachten met water gevuld.</p> <p>Verder werden ook sporen aangetroffen, die dateren na het Beleg van Oostende en die in verband te brengen zijn met de heropbouw van de stad. Het gaat om tonputten en bakstenen waterputten, alsook resten van bakstenen gebouwen, afvalkuilen en greppels.</p> <p>Bron: Zeebroek I. 2013: Archeologische opgravingen op de sites Oostende-Van Iseghemlaan en Oostende- Monacoplein 2003-2004, Intern rapport OE, Brussel.</p>
152073	<p>Controle van werken (2011)</p> <p>19e eeuw: Resten van het fort Wellington: Muurmassieven in de kelders van de Wellingtonrenbaan: resten van 2 muren (gele baksteen met cement) en 2 vloeren (uit rode baksteen)</p> <p>Bron: Zeebroek, I. 2011: Rapportage vondstmelding Oostende, Wellingtonrenbaan, onuitgegeven rapport.</p>
157578	Archeologisch onderzoek

	<p>Onbepaald: 2 opgevulde bakstenen waterputten, in de vulling van de ene bevonden zich vooral scherven (faïence, poselein, baksteenwaar), de andere bevat enkel recent afval</p> <p>Bron: informatie van Liebet Schietecatte</p>
207539	<p>Controle van werken (2009)</p> <p>Naar aanleiding van renovatiewerken werd een bakstenen gang, die deel uitmaakt van de constructies van de Atlantik Wall aangetroffen.</p>

II. Archeologische indicatoren

Historisch-cartografische en iconografische data

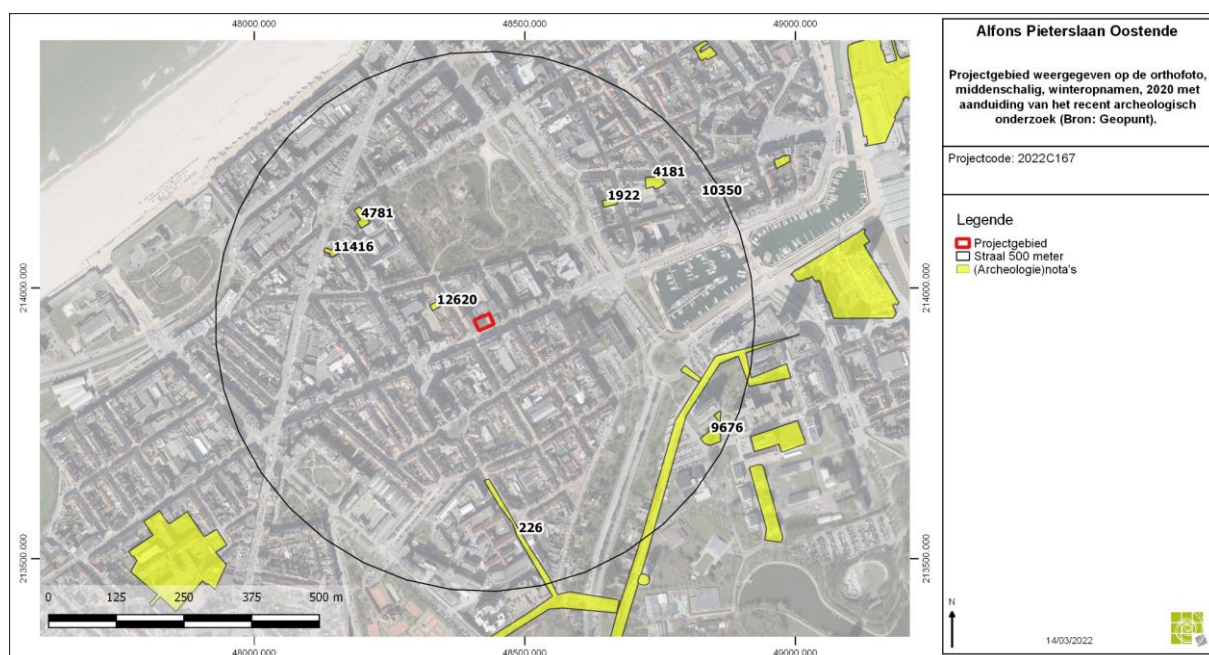
158557	<p>Indicator cartografie</p> <p>16e eeuw: De vage omtrekken van een bastion en een ravelijn van de vesting Oostende zijn herkenbaar in het Maria-Hendrikapark. Er kunnen nog restanten waargenomen worden ter plaatse.</p>
158610	<p>Indicator cartografie</p> <p>WO I: Duitse batterij met een bomvrije schuilplaats. Er waren 2 observatieposten en verblijven van manschappen en officieren (inhout). Deze Duitse batterij werd na de Geallieerde aanval in april en mei 1918 gebouwd.</p>
158613	<p>Indicator cartografie</p> <p>WO I: Deze Duitse batterij bestond uit 4 (sterk verouderde) kanonnen</p>

Toevalsvondst

70742	<p>Toevalsvondst (1952)</p> <p>Vroege middeleeuwen: houten boot (15m op 8m). In het midden van het schip is een octogonale toren voorzien van een wenteltrap. De boot zou dateren uit de 4de eeuw of vroeger (tussen d 2de eeuw v. Chr. en de 4de eeuw n. Chr.). deze datering is gebaseerd op geologische gegevens</p>
-------	---

Overzicht recent onderzoek dat nog niet is opgenomen in de CAI

Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2020 met aanduiding van het recent archeologisch onderzoek (Bron: Geopunt).

<i>ID</i>	<i>Resultaten</i>	<i>Advies</i>
266 ¹	<p>Bureauonderzoek</p> <p>Het projectgebied in kader van de realisatie en exploitatie van een warmtenet in Oostende sneed volgens cartografische bronnen gedeeltelijk de 19^e-eeuwse stadsomwallingen van Oostende. De kans dat er restanten van wallen, verdedigingsgrachten en muren aangetroffen werden bij de werkzaamheden was reëel, maar deze zouden meer dan waarschijnlijk in de bovenste meter of meer aangetast zijn door enerzijds de afbraakwerkzaamheden eind 19de eeuw en anderzijds recentere wegenis- en infrastructuurwerken. Door de relatief beperkte breedte en diepte van de werksleuf (resp. 1,8 en 1,6m) en het feit dat er gewerkt wordt in reeds geroerde grond is geen verder onderzoek geadviseerd.</p>	Vrijgave
1922 ²	<p>Voor een projectgebied gesitueerd langs de Aartshertoginnenstraat werd een bureaustudie uitgevoerd. De geplande nieuwbouw behelsde eveneens de afbraak van de aanwezige kelder. De kelder heeft het aanwezige archeologische bodemarchief tot een diepte van ca. 2 m-mv verstoord. Verder onderzoek werd dan ook als niet relevant beschouwd.</p>	Vrijgave

¹ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/226>

² <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/1922>

<p>4181³ Eindverslag ID 10350</p>	<p>Op basis van cartografische bronnen kon afgeleid worden dat het projectgebied zich ter hoogte van het Bastion des Arbois (tweede helft 17^e eeuw) bevond. Het bastion maakte deel uit van een regelmatige omwalling met 11 bastions, die in 1791-1792 geslecht werd in functie van de zuidelijke stadsuitbreiding.</p> <p>De opgraving die hierop volgde bracht resten van het Bastion des Arbois aan het licht. Echter dit waren niet de resten die op grond van het bureauonderzoek werden verwacht. Er werden geen sporen gevonden van een waterbekken of van een escarpe binnen de bouwput. Met name de aangetroffen magazijnfundering impliceerde dat het plangebied gemakkelijk vijftig meter oostelijker op de kaart van Ferraris uit 1771-1777 moet worden gelokaliseerd. Tevens zijn overblijfselen van het oudere Suid Bolwerck (1573-1596) aangetroffen. Het vondstenmateriaal bestond uit aardewerk, metalen voorwerpen, natuursteen, glas en leer en dateren uit de tweede helft van de 15^e en de 16^e eeuw.</p>	
<p>4781⁴</p>	<p>Bureauonderzoek + werfbegeleiding</p> <p>Voor een nieuwbouwproject in de Karel Janssenslaan werd in 2017 een bureauonderzoek uitgevoerd. De studie had aangetoond dat er mogelijk relictten aanwezig konden zijn uit de 16^e-19^e eeuw, meer specifiek structuren uit de verschillende fasen van de militaire infrastructuur aan de westelijke zijde van de stad Oostende. Door de aard van de 19^e en 20^e-eeuwse bebouwing op de site en de impact van de aanwezige kelders werd de kans echter klein ingeschat dat de structuren goed bewaard zouden zijn. Bijgevolg werd een werfbegeleiding geadviseerd om de eventueel nog aanwezige relictten ex situ te bewaren.</p>	<p>Werbbegeleiding</p>
<p>9676⁵</p>	<p>Bureauonderzoek</p> <p>Naar aanleiding van de realisatie van een appartementsgebouw met ondergrondse parkeergarage op een terrein van ca. 360 m² is een bureaustudie opgesteld. Gezien de beperkte oppervlakte van het terrein en de landschappelijke ligging werd geconcludeerd dat een eventueel vervolgonderzoek grote kosten met zich zou meebrengen, die niet in verhouding zouden staan met de potentiële kennisvermeerdering.</p>	<p>Vrijgave</p>

³ <https://loket.onroerendergoed.be/archeologie/notas/notas/4181>

⁴ <https://loket.onroerendergoed.be/archeologie/notas/notas/4781>

⁵ <https://loket.onroerendergoed.be/archeologie/notas/notas/9676>

11416 ⁶	<p>Bureauonderzoek</p> <p>De opdrachtgever plande de sloop van de bestaande bebouwing en de realisatie van een nieuwbouwproject aan de Torhoutsesteenweg te Oostende. Het gehele gebouw was echter onderkelderd. Oppervlakkige, middeleeuwse en jongere resten onder de bouwvoor zullen door het graven van de aanwezige kelders vernield zijn. Vanwege dit gebrek aan potentiële kenniswinst is geen is geen verder onderzoek uitgevoerd.</p>	Vrijgave
12620 ⁷	<p>Bureauonderzoek</p> <p>Naar aanleiding van de sloop van een gebouwenbestand en de realisatie van een nieuw appartementencomplex in de Leon Spilliaertstraat is een bureaustudie opgemaakt. Op basis van de cartografische bronnen uit de 19^e eeuw kon afgeleid worden dat het onderzoeksgebied zich ter hoogte van een brede stadsgracht rondom een ravelijn in het zuidwesten van de stad bevond. Vermoedelijk heeft de aanleg van deze gracht het bodemarchief opgeruimd, waardoor verder onderzoek als niet zinvol werd beschouwd.</p>	Vrijgave

⁶ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/11416>

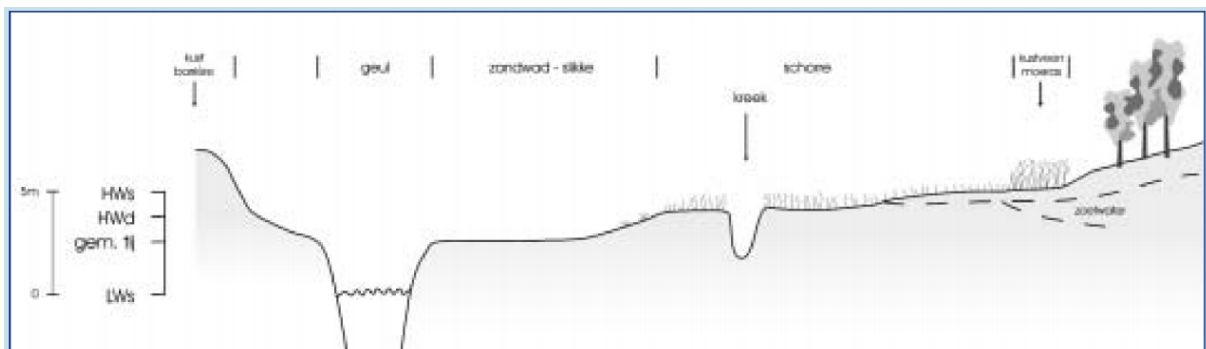
⁷ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/12620>

1.4.3.2 Historische context en bekende archeologische vindplaatsen

Typisch voor de kustvlakte zijn haar dynamische karakter en de voortdurende strijd van de mens met het water. Het landschap zoals we dat nu kennen is in principe het resultaat van een tienduizend jaar lange geschiedenis waarin de mens uiteindelijk de hoofdrol heeft verworven. Veeleer dan een reeks duidelijk te onderscheiden transgressies en regressies is de kustvlakte het resultaat van een continue afzetting van o.a. klei en zand.

Door het dagelijkse patroon van wisselende waterstanden ontwikkelden zich verscheidene afzettingsmilieus, die zich constant aanpasten aan veranderingen van waterniveau of sedimenttoevoer. De dynamische landschappen zijn slikken, schorren en het zandwad. Deze worden doorsneden door getijdengeulen, het belangrijkste element in een wadgebied. Bij vloed brengen de geulen zeewater in het gebied dat geladen is met fijn zand en klei. Deze vertakken zich in steeds kleinere geulen. Bij eb stroomt het water terug zeewaarts zonder dat de geulen compleet opdrogen. De slikken liggen onder het hoogwaterniveau maar boven het laagwaterniveau en worden aldus dagelijks overstroomd bij vloed maar blijven droog bij eb. Wanneer het landwaarts gedeelte van de slikke hoog genoeg is opgeslibd zodat het niet telkens meer bij hoogtij wordt overspoeld ontstaat een schorre. Enkele bij extreem hoge waterstanden wordt de schorre nog overspoeld. Deze iets hogere platen worden dan vrij vlug gekoloniseerd door zoutminnende planten.⁸ In de open gebleven iets lagere delen, blijft het water in- en uitstromen bij eb en vloed. Deze kleine depressies zullen de kreken worden naarmate het schorreoppervlak hoger komt te liggen.

Figuur 16: Schematische voorstelling van de verschillende landschappen van het wadgebied in relatie met de waterstanden. HWS: gemiddeld hoogwater bij springtij, HWd: gemiddeld hoogwater bij doortij, LWS: gemiddeld laagwater bij springtij (Bron: Baeteman, C. p.4.)

Door het stijgen van het zeeniveau na de laatste ijstijd, bereikte de Noordzee zo'n 10.000 jaar geleden onze streken. Door de verhoging van watertafel ontwikkelden zich zoetwatermoerassen met verscheidene waterplanten. Als de planten niet werden afgebroken tot humus kon zich veen vormen (zogenaamd basisveen). De slikken en schorren zijn zeer afhankelijk van het waterniveau en passen zich aan bij de minste niveauverandering. Naarmate de slikken hoger opslibben en de geulen verlanden kan de schorre zich meer zeewaarts gaan uitbreiden, gevolgd door het kustveenmoeras aan de landzijde. In omgekeerde richting kan een deel van schorre plots weer onder invloed komen te staan van het dagelijkse getij als bijvoorbeeld een geul zich zijwaarts verplaatst. Deze zone zal op die manier terug evolueren naar een slikke.⁹

In de loop van de ontstaangsgeschiedenis van de kustvlakte hebben er zich voortdurend dergelijke verschuivingen van de afzettingsmilieus voorgedaan. De sterke zeespiegelrijzing in de periode

⁸ Zeebroek, I., Tys, D., Baeteman, C., Pieters, M., 2002, p.10.

⁹ Baeteman, C. 2007, p.5

voor ca. 7500 jaar geleden leidde tot een aanzienlijke landwaartse verschuiving van het getijdengebied samen met de afzetting van een bijna 10 meter dik pakket zand en klei bovenop het reeds vermelde basisveen. Op de schorre die zich toen ontwikkelde kwamen vegetatieniveaus tot ontwikkeling die de kans niet hadden om tot veen te evolueren omdat ze zo snel opnieuw werden bedekt door de klei van de opschuivende slikke.

Zo'n 7.500-7.000 jaar geleden was er een eerste vertraging van de zeespiegelstijging, waardoor delen van het wad in zo'n mate opgeslibd geraakten dat er zich schorren konden vormen. Op deze schorren ontwikkelden zich soms opnieuw zoetwatermoerassen (verlandingsveentjes). De getijdengeulen konden de veengebieden weer tijdelijk veranderen in wadgebied. Dit proces van opvulling heeft ertoe geleid dat de afzettingen uit de periode tussen 7.500 en 5.500 jaar geleden bestaan uit een afwisseling van wadsedimenten en veenlaagjes. Juist omwille van de rol van de geulen zijn in het zeewaarts gebied minder en dunnere verlandingsvenen dan in het meer landwaartse gedeelte van de vlakte.

Omdat de zeespiegel zwakker steeg, verloor ze haar rol van stuwende kracht waardoor het veengebied steeds verder uitbreidde en langer standhield. Door een tweede vertraging van zeespiegelstijging tussen 5.500 en 5.000 jaar geleden kon het veen ongestoord blijven groeien en dit voor een periode van minstens 2.000 jaar. Dit zogenaamde oppervlakteveen heeft in de bodem een dikte van 1 tot 2 meter. Dit oppervlakteveen kende ook een enorme laterale uitbreiding en tegen 4800 jaar geleden was nagenoeg de gehele kustvlakte omgevormd tot kustveenmoeras behalve het gebied van de moeren en het zeewaartse gebied waar zand en klei verder werden afgezet. Centraal strekte de kustvlakte zich toen trouwens verder zeewaarts uit dan tegenwoordig.

Het einde van de veengroei situeert zich tussen 4.450 en 1.500 jaar geleden omdat de sedimenten die afgezet werden opnieuw geërodeerd werden. Het getij kon geleidelijk het land weer innemen via grote getijdengeulen die opengebleven waren tijdens de veengroei om de zoetwaterafvoer te verzorgen. Daar waar veengebieden inklonken ontstond nieuwe ruimte voor het afzetten van zand en klei. Deze gebieden evolueerden aldus weer in een wad, waar de schorre zich opnieuw kon uitbreiden. Na verloop van tijd werden deze schorren nauwelijks nog overspoeld door getijden waardoor er zoutwatervegetatie en zoutweiden ontstonden. Langsheen de grote getijdengeulen en zeewaarts bleef de invloed van de getijden groter.¹⁰

Tijdens deze erosieve fase breidde het netwerk van geulen zich steeds verder uit. Zo kwamen meer en meer grotere delen van het kustveenmoeras in lagere positie te liggen zodat uiteindelijk het netwerk van geulen nagenoeg het gehele kustveenmoeras beïnvloedde. Tegen de ijzertijd en de Romeinse periode was de kustvlakte geëvolueerd tot een dynamisch landschap waar veengebieden evolueerden naar slikken en schorren. In de kustvlakte werd intensief aan zoutwinning gedaan. De Romeinse zoutwinning ging gepaard met aanzienlijke investeringen in het kustlandschap, zoals de aanleg van zoutpannen en drainagesystemen. De meeste Romeinse sites zijn dan ook te situeren in de directe omgeving van getijdengeulen. Er zijn tevens sporen aangetroffen voor Romeinse veenontginningen.¹¹ Het plangebied situeert zich in deze vermoedelijk ter hoogte van een getijdengeul.

Nadat de beddingen van de meeste geulen in de eerste eeuwen van onze tijdsrekening grotendeels opgevuld waren met zand, nam de invloed van de getijden op het wadgebied enigszins af en brak een rustigere periode aan. De periode waarin deze kalme condities

¹⁰ Baeteman, C. 2007.

¹¹ Hillewaert, B. 2011.

overheersten valt samen met de vroege middeleeuwen. Alleen de grootste geulen, zoals de Ijzergeul en de Zwinggeul bleven nog enkele eeuwen langer open. Het kustgebied bestond in de vroege middeleeuwen uit een dynamisch maar eerder kalm wadgebied met lateraal bewegende geulen die afgezoomd waren door slikken en schorren. Hoewel weinig vondsten gekend zijn, kan aangenomen worden dat de kustvlakte tussen de 4^e en 6^e eeuw ook gebruikt en verkend werd. Vanaf de 7^e eeuw nemen de aanwijzingen en sporen voor bewoning wel toe. Het dichtslibben van talrijke getijdengeulen hield ook in dat er in deze periode een gewijzigde reliëfsituatie ontstond in de kustvlakte. De met zand opgevulde en met klei afgedekte geulbeddingen waren minder onderhevig aan compactie door ontwatering dan de schorren, wat tot gevolg had dat de geulruggen iets hoger in het landschap kwamen te liggen dan de rest van het waddenlandschap (de zogenaamde reliëfinversie).¹² Deze iets hogere ligging maakte hen een aantrekkelijke plaats voor bewoning. Op de schorren groeiden zoutminnende planten die zicht goed leenden tot het hoeden van schapen. De hoge schorren en zoutweiden hadden vermoedelijk ook een beperkt potentieel als akkerland.

Cruciaal voor het plangebied is de Testerepgeul, een brede kreek die een langwerpig kusteiland afscheidde van het vasteland. Dit kusteiland, dat Testerep wordt genoemd, omvat van west naar oost Westende, Middelkerke, Raversijde, Mariakerke en Oostende. De meeste van deze gronden werden eigendom van de graven van Vlaanderen, waarbij Mariakerke zich ontplooid tot centrum van die grafelijke macht. Grote delen van het land werden in leen gegeven aan leenmannen en abdijen. Zo had o.a. de Gentse Sint-Pietersabdij grote stukken grond in leen op Testerep.

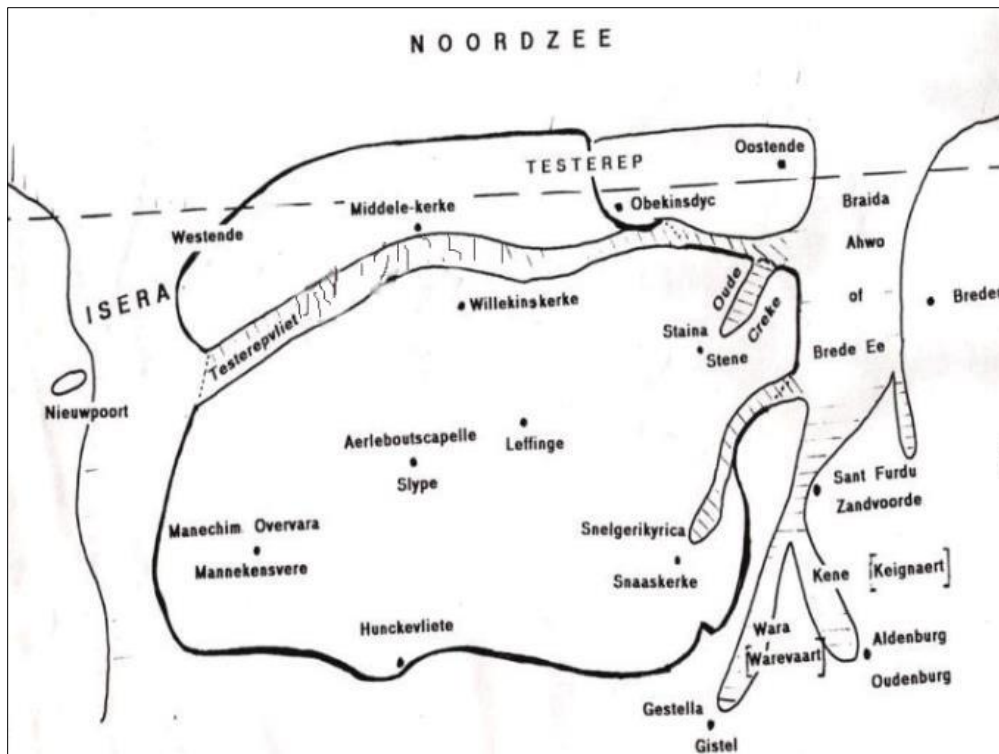
Vanaf de 10de -11de eeuw begon men delen van de kustvlakte door bedijking en inpoldering droog te leggen en werd men minder afhankelijk van getijden en overstromingen. In de 10de eeuw werd aan beide zijden van de Testerepgeul een dijk aangelegd: de Kaaidijk ten noorden en Hoge Dijk in het zuiden. In de 12de eeuw startte men met het inpolderen van de geul waardoor het overstromingsgevaar letterlijk werd ingedijkt.¹³ In het landschap ontstond een netwerk van grachten, sloten en kanalen die zorgden voor de afwateringen. Door de inpoldering was permanente bewoning mogelijk. In deze periode ontstonden dan ook enkele dorpen en nederzettingen. Allicht dient het ontstaan van Oostende, gelegen op het oostelijke uiteinde van Testerep (Westende ontstond naar analogie op het westelijke uiteinde) hierbinnen gesitueerd te worden. Oostende werd planmatig ontworpen door grafelijke landmeters met een stratennet in dambordpatroon. Dit oude Oostende ligt enkele honderden meters ten noordwesten van de huidige stad en gaat allicht terug tot de 10de eeuw.

In de 13de eeuw is Testerep niet echt een eiland meer die volledig losstaat van het vasteland. De getijdengeul die eeuwenlang de scheiding vormde tussen Testerep en het vasteland verzandde geleidelijk door de verschillende bedijkingsprocessen. De aanleg van de Nieuwendam – die de geul scheidde van de IJzer – in 1150 versnelde dit proces.

¹² Tys, D. 2002. P.261

¹³ Zeebroek, I., Tys, D., Baeteman, C., Pieters, M., 2002.

Figuur 17: Schematische voorstelling van Testerep voor de ontwatering van de landtong.

Testerep heeft veel te lijden onder stormvloeden in de loop van de 13de en de 14de eeuw. De kant van de verzande ingepolderde getijdenkreek is vrij rustig, maar de zeezijde van Testerep is nooit met dijken beschermd. Bijgevolg spoelen bij elke storm aanzienlijke stukken strand en duinen weg. De uiteindelijke doodsteek van Testerep komt er tijdens de Sint-Vincentiusstorm in 1394. De storm van 1394 hield ook lelijk huis in Raversijde, waar grote delen van het middeleeuwse vissersdorp Walravensijde verdronken.¹⁴ Het nieuwe Oostende wordt door Filips de Stoute opnieuw opgericht verder landinwaarts, een jaar na de Sint-Vincentiusstorm. De stad krijgt opnieuw een dambordpatroon met halle, marktplein en haven.

Het plan van Deventer toont een min of meer correct beeld van Oostende aan het midden van de 16^e eeuw (ca. 1560). Het plan geeft duidelijk de dualiteit weer tussen het oude deel ten noorden van de haven en de nieuwe stad ten zuiden hiervan. Het geometrische stratenpatroon valt duidelijk op. Dit wijst op de planmatige aanleg van de stad. De kaart geeft nog geen versterkingen weer. De eerste versterkingen werden opgetrokken vanaf 1578, waarbij Staatsen en Oostendenaars bolwerken in stempaaarde, gemengd met roggenstro en takkenbossen aanlegden. Deze gebastioneerde versterking werd in 1596 door Andries de la Croix voltooid.¹⁵ Het projectgebied situeert zich duidelijk buiten de bebouwde stadskern. De nieuwe stad wordt zowel langs de noordelijke, oostelijke en westelijke zijde omgeven door water. De havengeul situeert zich op dit moment nog langs de westelijke zijde van de stad. Het projectgebied valt mogelijk (deels) samen met deze oude vaargeul.

¹⁴ <http://www.sea-arch.be/nl/verdronken-oostende-en-raversijde>

¹⁵ Lombaerde, P., 1999, p.48.

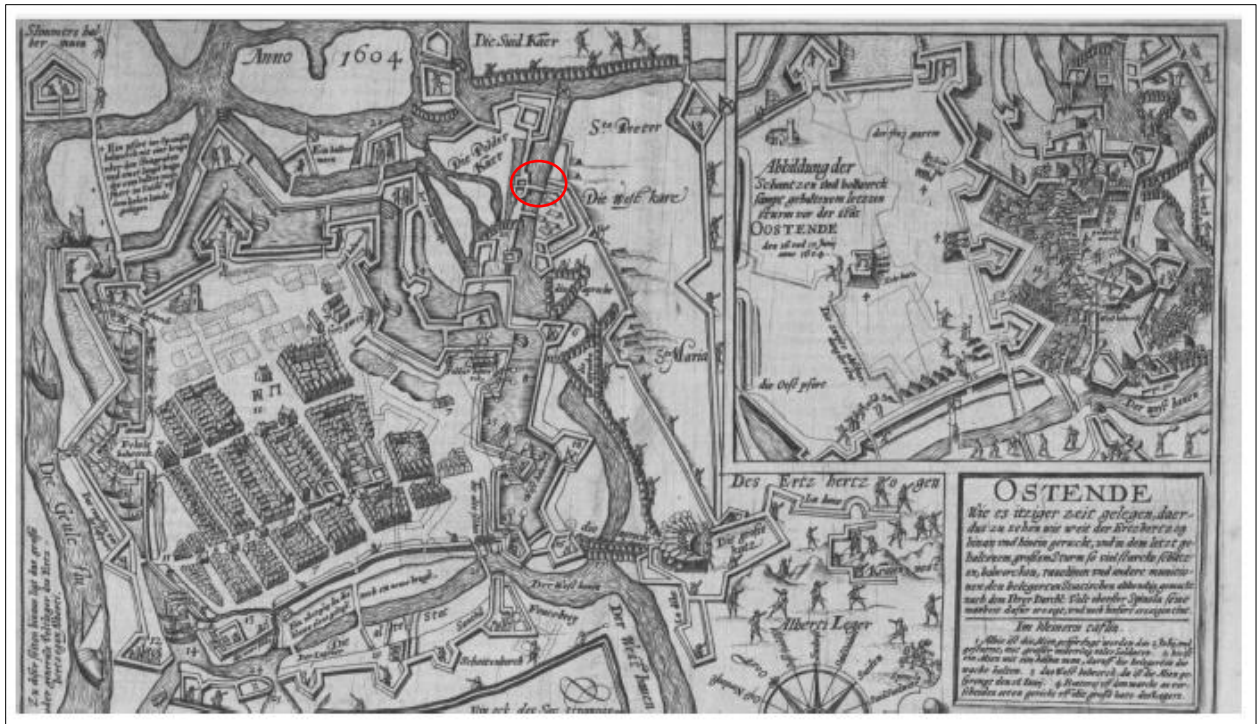
Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de Deventerkaart, ca. 1560 (Bron: KBR).

Vanaf 1572 wordt Oostende een militaire stad. Noordelijke opstandelingen bouwden rondom de stad houten palissades en stadspoorten. De eerste bastions werden opgeworpen in 1578. Tegenover de binnenhaven werden kaaiporten aangebracht en alle woningen buiten de vestingen werden afgebroken. In 1584 ontstond de oostelijke havengeul, die nog steeds gebruikt wordt als haveningang, toen de protestanten de zeedijk en de duinen ten oosten van de stad doorstaken en het land onder water zetten. Vanaf 1596 werd een gebastioneerde verdedigingsgordel rond de stad voltooid volgens het oud-Italiaanse vestingssysteem. Vanaf 1600 werden er rond de stad verschillende forten gebouwd, waarin de Spaanse belegeraars zich verschansten.

Tijdens het Beleg van Oostende (1601-1604) werd de stad volledig vernield en vielen aan beide zijden honderdduizend doden. Naarmate de verovering van de stad vorderde, werden binnen de stadsmuren nieuwe verdedigingswerken opgetrokken.

Onderstaande figuur toont Oostende net vóór het bouwen van de "nieuwe wal". Ondanks het feit dat deze wal nog aangelegd dient te worden, wordt deze toch reeds aangeduid d.m.v. een stippellijn. Het plan in de rechterbovenhoek toont de stad bij de laatste bestorming van 16-17 juni. De legende bevat o.a. de zuidelijke ingang van de nieuwe havengeul (1), barakken voor de talrijke regimenten soldaten (7), de markt (10), de Oostpoort (11), de vernielde brug aan de Westpoort (23), enz. Nummer (9) toont de geblindeerde overgangen op alle kruispunten van de Langestraat. Het plangebied valt mogelijk samen met militaire structuren die kaderen in het Beleg van Oostende.

Figuur 19: Figuratief plan van de stad en de omgeving voor het bouwen van de "nieuwe wal"(reeds uitgestippeld), met het plangebied indicatief aangeduid. (Bron: Beeldbank Kust Erfgoed).

Na de overgave van de stad in 1604, werd de stad heropgebouwd onder aartshertogen Albrecht en Isabella. Het geometrisch stratenpatroon van de stad werd behouden en ook de percelingsstructuur uit de 15de eeuw werd doorgetrokken tot aan het Helmontbolwerk. De aarden versterkingen die deel uitmaakten van de afsnijdingen in de binnenstad werden kort na het beleg verwijderd. Tijdens de tweede helft van de 17de eeuw krijgt Oostende een verdedigingssysteem, naar model van Vauban. Naar aanleiding van het beleg van 1706 werd het westelijk front zeer goed uitgebouwd.

Op de kaart van M. Seutter uit de 18^e eeuw ligt het projectgebied in poldergebied net ten westen van de gebastioneerde stadsversterking, ter hoogte van een kreek. Op het kaartbeeld is te zien hoe de stadsversterking verder werd uitgebreid en aangepast.

Op de Ferrariskaart (1771-1777) wordt het projectgebied opnieuw ter hoogte van de westelijke versterkingsgordel weergegeven. De versterkingen lopen hier in westelijke zijde iets verder door dan op de overige 18^e- en 19^e-eeuwse kaarten. Omwille van de Franse belegering van Oostende in 1745, is de stad nu voorzien van extra versterkingen in de richting van Frankrijk. Het plangebied bevindt zich ter hoogte van het glacis van een van de buitenste verdedigingsstructuren.

Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de “Novissima iconographica delineatio munitissimæ urbis et celeberrimi Emporii Ostendae, in comitatu Flandriae Austriacae sitae, cura et coelo Mathaei Seutteri” (18e eeuw) (Bron: Cartesius).

Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

In de jaren 1790 slagen de troepen van de Franse Republiek er in om de Zuidelijke Nederlanden in te nemen. De bloei van Oostende neemt af en het vrijhavenstatuut wordt afgeschaft. In 1803 starten opnieuw Franse vestingswerken die worden afgewerkt en aangevuld onder het latere Hollandse bewind. Deze nieuwe vestingen zijn te zien op de Vandermaelenkaart. Het plangebied valt voor het overgrote deel samen met een gracht ten westen van een demi-lune. Deze situatie wordt bevestigd door een plan van 1856.

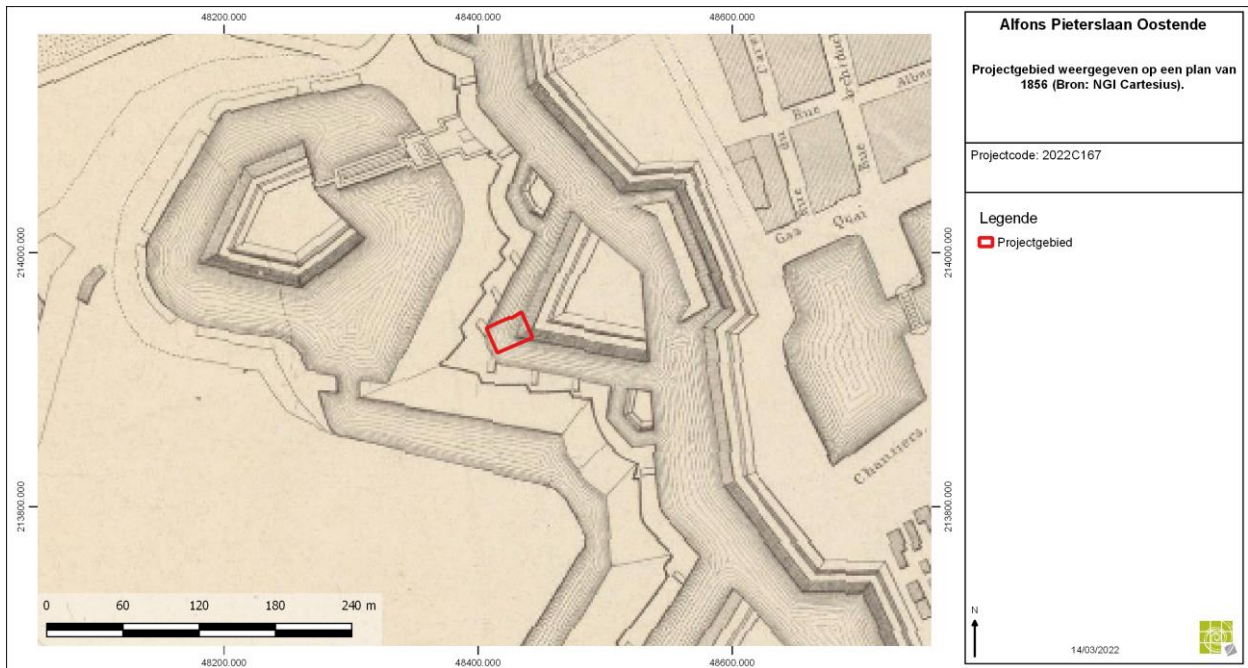

Vanaf het tweede kwart van de 19e eeuw groeit Oostende uit tot een mondaine badstad én koninklijke residentie. In het kader van een herschikking van het landverdedigingssysteem wordt Antwerpen uitgekozen tot nationaal reduit en verliest Oostende zijn vestingsfunctie. Tussen 1865 en 1875 worden de vestingen gesloopt. Na het slopen van de vestingen in 1865-1875 wordt het plangebied opgenomen in het Oostendse stadsweefsel. Het dambordpatroon getuigt van een planmatige aanleg rondom de Torhoutsesteenweg. Op een plan uit 1873 wordt precies ten noorden van het projectgebied melding gemaakt van een 'école des filles'. Het huidige gebouw dateert van ca 1900.

Tijdens WOI en WOII wordt de stad door de Duitse strijdkrachten bezet. Langsheen de kustlijn worden tijdens WOI kustbatterijen ter verdediging van de haven ingericht. Deze worden tijdens WOII opgenomen in de Atlantikwall, een netwerk van artilleriebatterijen, bunkers, versterkingen en troepenonderkomens langs de kustlijn en dieper in het binnenland. Op de topografische kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw is het overgrote deel van het projectgebied reeds bebouwd.

Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de Vandermaelenkaart, 1846-1854 (Bron: Geopunt).

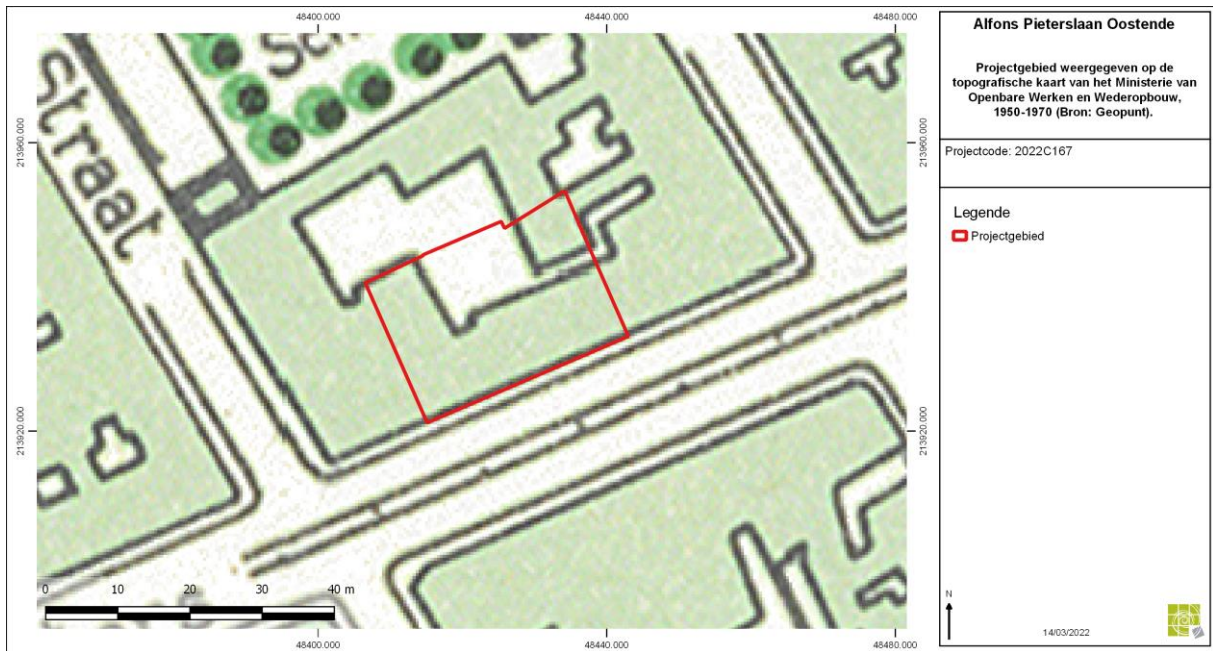

Figuur 23: Projectgebied weergegeven op een plan van 1856 NGI Cartesius).

Figuur 24: Projectgebied weergegeven op een plan voor de uitbreidingswerken aan Oostende, goedgekeurd door Koninklijk Besluit, 1873 (bron: Cartesius).

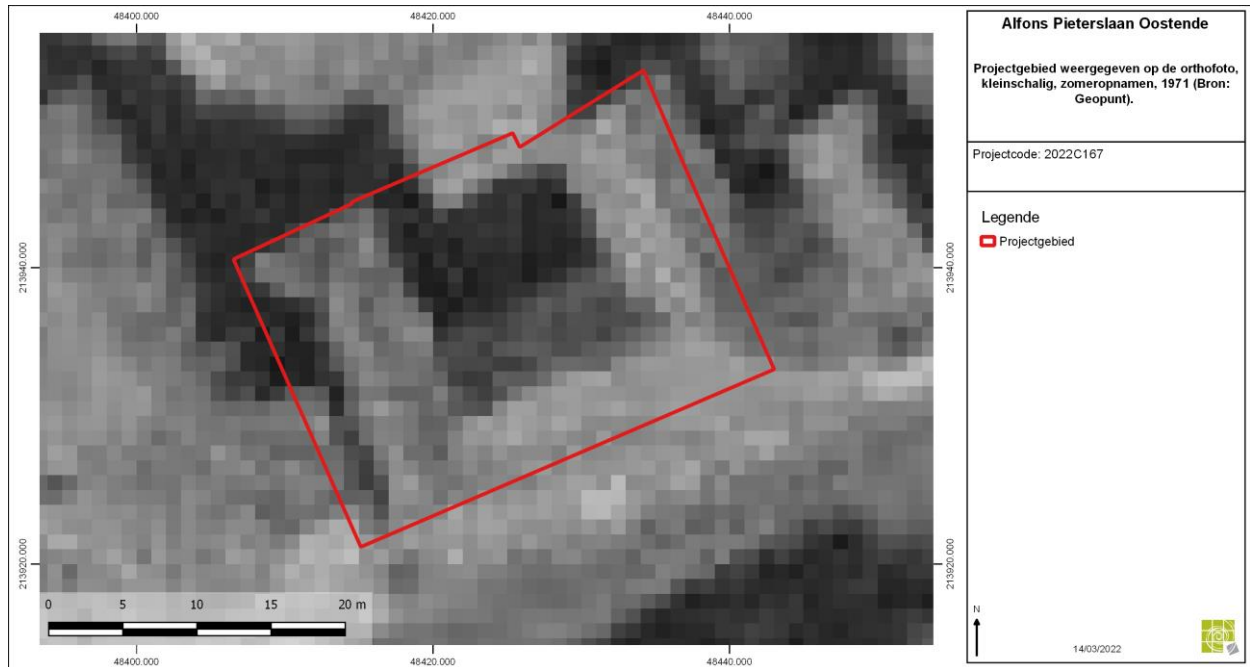

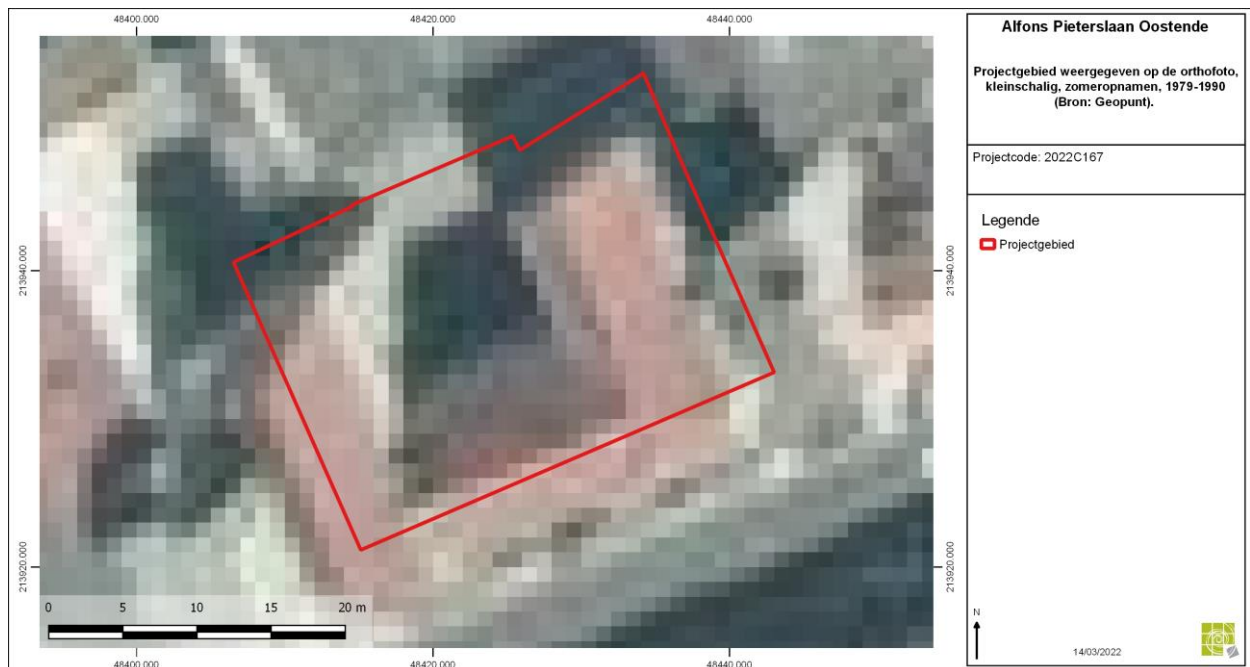
Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw, 1950-1970 (Bron: Geopunt).

1.4.3.3 Huidige gebruik en verstoringen

De orthofotosequentie geeft een beperkte evolutie weer in het bodemgebruik binnen de contour van het plangebied gedurende de laatste decennia. Reeds op de oudste luchtopname is de huidige toestand waar te nemen.

Figuur 26: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).

Figuur 27: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).

Figuur 28: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).

Figuur 29: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).

Figuur 30: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).

1.5 Synthese

De opdrachtgever plant een gedeeltelijke renovatie van de bestaande bebouwing aan de Alfons Pieterslaan te Oostende. Het overige deel van het aanwezige schoolgebouw wordt gesloopt waarna er een nieuwbouw wordt gerealiseerd. Tevens wordt de speelplaats heraangelegd. Het volledige projectgebied is ca. 650 m² groot en wordt ingenomen door een schoolgebouw en speelplaats. De aanwezige gebouwen zijn volledig onderkelderd tot op een diepte van ca. 3 m-mv onder het huidige maaiveld. De ingrepen die mogelijk een bedreiging kunnen vormen voor het bodemarchief hebben een gecombineerde oppervlakte van ca. 280 m².

Oostende is gelegen in de kustpolders en is gesticht op het oostelijk uiteinde van het Testerep eiland, op de rand een grote inbraakgeul. Het onderzoeksgebied bevindt zich ten zuidwesten van het historische stadscentrum. Tijdens de middeleeuwen verzandde de Testerepgeul die het eiland van het vasteland scheidt. De Quartairgeologische kaart geeft ter hoogte van het onderzoeksgebied een profielopbouw weer waarvan de top bestaat uit jong duinzand dat rust op getijdenafzettingen van een geul of kreek. Dit impliceert dat er geen verwachting is inzake erfgoed dat dateert van voor de verzanding van de geul. Op het DHMV is te zien dat het terrein zich iets hoger bevindt ten opzichte van het omliggende polderlandschap. Zeer waarschijnlijk werd de omgeving tijdens het slechten van de stadsgrachten en uitbreiding van Oostende sinds de vroegmoderne periode stelselmatig opgehoogd.

Uit het historisch kaartmateriaal valt op te maken dat het terrein ten zuidwesten van Oostendse binnenstad is gelegen. Op de Deventerkaart kan opgemaakt worden dat het terrein zich vermoedelijk tegen de westelijke vaargeul bevond. Het terrein is weergegeven als grasland en is vrij van enige bebouwing. Vanaf het eind van de 16^e eeuw wordt rondom de stad een verdedigingsgordel aangelegd die stelselmatig wordt uitgebreid en aangepast aan veranderende militaire tactieken. Op de Ferrariskaart is te zien dat het onderzoeksgebied zich bevindt ter hoogte van een glacis van de buitenste verdedigingswerken. Op de Vandermaelenkaart is te zien dat het terrein zich situeert ter hoogte van een grachtlichaam rondom een demi-lune. Vanaf 1830 worden de stadsversterkingen van Oostende stelselmatig ontmanteld en evolueert de stad naar een mondaine badplaats aan de Belgische kust. Tijdens WO I komt Oostende binnen Duits bezet gebied te liggen en worden langs de kustlijn en havenmonding verschillende artilleriebatterijen gebouwd. Een deel van deze oudere stellingen wordt tijdens WO II geïncorporeerd binnen de Atlantikwall die de kustlijn moet beschermen tegen een geallieerde invasie van de Spaanse grens tot in Noorwegen.

Rondom het onderzoeksgebied zijn meerdere archeologische vindplaatsen en indicatoren gekend. Het grootste deel van deze vindplaatsen betreffen waarnemingen bij werfcontroles in het middeleeuwse stadscentrum. Dit betreft dan in hoofdzaak resten van bewoning en artisanale activiteiten. Tevens betreffen een groot deel van de waargenomen resten en gekende cartografische indicatoren resten van militaire infrastructuur. Dit zijn zowel resten van de vroegmoderne stadsversterkingen en omliggende forten, evenals delen van de Duitse kustversterkingen uit de wereldoorlogen. Bij deze verschillende onderzoeken werden op meerdere locaties resten van menselijke begravingen aangetroffen. Deze kunnen meer dan waarschijnlijk gekoppeld worden aan het Beleg van Oostende tussen 1601 en 1604 in het kader van de Tachtigjarige oorlog.

Vanwege de ligging ter hoogte van de stadsversterkingen, de aanwezige keldervolumes en de zeer beperkte oppervlakte van het onderzoeksgebied wordt de kans op kenniswinst bij verder onderzoek als zeer beperkt ingeschat.

2 Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2022

AGIV

Baeteman C. 2007, De ontstaansgeschiedenis van onze kustvlakte, s.d, s.l.

Baeteman, C. 2008, De Holocene geologie van de Belgische kustvlakte. Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Belgische Geologische Dienst, Brussel, 36.

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

Hillewaert, B. & Ryckaert, M. 2019. Op het Raakvlak van twee landschappen, 224 p.

NGI Cartesius

Pieters M. E.A. 2005, Oostende: Stadsvernieuwing en archeologie. Een balans van 10 jaar archeologisch onderzoek van het Oostendse bodemarchief. Oostende.

Pieters M., M. Dewilde, Y. Impens en B. Tratsaert 1995: Zes eeuwen bewoningsgeschiedenis op het Mijneplein te Oostende, in *Archaeologie in Vlaanderen*, IV (1994), p.187-203.

Pieters M., L. Schietecatte, A. Ervynck, W. Van Neer en D. Caluwe 2003: De Visserskaai te Oostende (prov. West-Vlaanderen): archeologie van een in de 17de eeuw zwaar gesteisterde stad, in *Archeologie in Vlaanderen*, VII, p. 231-276.

Schietecatte L., I. Zeebroek, I. Van Laere en M. Pieters 2003: Archeologische begeleiding van infrastructuurwerken in het stadscentrum van Oostende, in *Archaeologia Mediaevalis*, 14-15/03/2003, p. 126.

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.

